

ti, kakor dr. Prijatelj, stali z njim v eni bojni vrsti. Odnosaži umetniško enakovrednih duhov med seboj so zmirom subjektivno kritičnejši, globlji in bolj zastrti. Za razmotrivanje teh odnošajev pa danes še ni pravi čas.

«Cankarjev zbornik» je poleg Cankarjeve številke «Doma in sveta» prvi resni in dostojni poizkus, podati čitatelju na temelju gradiva kolikor mogoče kritično objektivno sliko zagonetne umetnikove osebnosti. Njegove ambicije segajo višje nego zgolj esejistično. Edicija nosi dokaj okusno zunanje lice. —

Knjiga vsebuje nekaj formalnih in tiskovnih nedostatkov. Na str. 149. se mora začetek petega odstavka glasiti «Der Kannonendonner» in ne «Kannen-donner». Pismo, priobčeno na str. 170., je pisano Jos. Maziju in ne V. Maziju, kakor pravi opomba na str. 178. Ali je Cankarjevo štetje verzov ob «Junaški pesmi», o katerem govori opomba na str. 178., v tisku izpadlo po krivdi urednika ali tiskarja, ni ravno razvidno.

Fran Albrecht.

Štrekelj K.: Historična slovnica slovenskega jezika. 1. snopič. Izdalo s podporo Jugoslavske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu Zgodovinsko društvo v Mariboru. Na Prevaljah. 1922. 64 str.

V dve strani dolgem uvodu govori «Odbor Zgodovinskega društva» v Mariboru o usodi rokopisa tega dela in o načinu njega izdaje. Pravilno se tukaj poudarja, da je delo prav za prav rokopis predavanj na univerzi, ki ima vsled tega svoje posebne lastnosti — ali recimo naravnost: slabosti — kakor jih knjiga, določena za tisk, ne sme imeti. Štrekelj rokopisa niti dijakom ni dal na vpogled in prepis, kamoli da bi dovolil, da se ta predavanja v tej obliki natisnejo. Uvod ima prav, če pravi, da delo ni «ne popolno, ne za tisk prirejeno», moti pa se, če pravi, da je bila Štreklju «pravo življenjsko delo baš ta slovnica» in da ga je dohitela smrt sredi dela. Ta predavanja so res ne-popolna; obsegajo namreč samo fonologijo in morfologijo nominov in pro-nominov, glagol je obdelan že nenavadno sumarično in kje so še ostala velika poglavja, ki so potrebna za historično slovnico. V njih je podan samo poseben, sumaričen referat o tem, kar so na tem polju opravili drugi, prepleten s Štrekljevimi kritičnimi opazkami. To je bil za Štreklja nekak «Pflichtkolleg», ki ga je vsako četrto leto po svojem kontraktu moral čitati. Prava njegova «življenjska naloga» ni bila historična slovnica, ampak etimologija! V tej je njegova prava sila in moč, njej velja večina njegovih publikacij, z njo si je pridobil slavo ne samo med slavisti, ampak tudi med germanisti in romanisti. Štrekelj se je vsega tega dobro zavedal: on ni naznanil predavanja o «historični slovnici slovenskega jezika», ampak n. pr. «o historični fonologiji (oziroma morfologiji)» itd. Naslov publikacije zato ni Štrekljev in obljublja več, ko bo publikacija nazadnje dala. Tudi ni rad poslušal, če ga je kdo vprašal, kdaj bo izšla njegova slovenska slovnica, ki jo je heidelberški založnik Winter že leta obljubljal. Zaslovela pa so ta predavanja takoj — in po pravici — ker so bila prvi poizkus sinteze in ker je bil po Oblakovi smrti Štrekelj edini, od katerega smo lahko pričakovali zgodovino našega jezika. Ni njegova krivda, da tega željnega pričakovanja ni utešil. Ni mu bilo dano! Na črešnji ne rastejo višnje.

Uvod pravi, da odbor Zgodovinskega društva «ni odgovoren niti za vsebino niti za obliko dela samega» — stališče je popolnoma pravilno, toda javnost bi morala izvedeti, kdo je odgovoren za način, kako se je rokopis nastislil. Ali je za to odgovoren celokupni odbor, ali kak anonimni urednik ali celo samo korektor Mohorjeve tiskarne? Publikacija je prevažna, stavek

×

Književna poročila.

×

tako težak in važen, da moramo vedeti, kdo skrbi za to, da dobimo natisnjen res Štrekljev tekst. Ali je Štrekelj res pisal «Dobrowsky», kakor nam tisk dosledno kaže? Malenkostne tiskovne napake v literarnozgodovinskem uvodu ne motijo toliko, mnogo težje pa bo vsled njih pozneje v tekstu slov nice same odločiti, jeli kako besedo v njem res Štrekelj tako zapisal, ali pa je samo neznani urednik prezrl kako tiskovno napako. Korektura takega spisa mora biti na vso moč skrbna, v tem prvem zvezku pa je zelo površna. Kar na prvi strani Štrekljevega teksta se človek začuden vpraša, kako je bilo mogoče in ali je res Štrekelj napačni latinski naslov Bohoričeve slovnice pravilno prestavil v slovenščino? Ali je ta napačni naslov prepisal res iz Simoniča, njega pravilni prevod pa iz Marnovega «Jezičnika», kjer je latinski naslov natisnjen pravilno in odkoder je prepisal tudi dobršen kos Marnovega prevoda Bohoričevega uvoda? Ali pa je urednik zakrivil napačni latinski tekst, ker on ne razume dovolj latinščine, da bi v tem slučaju videl, da se Štrekljev prevod ne strinja z originalom? Erkläret mir, Graf Oerindur — — —!

Pa recimo, da se je Štreklju primeril ta — sicer popolnoma neverjetni — lapsus, tedaj pa bi bila urednikova dolžnost, da ga molče popravi. Ravno tako bi brez vsake škode lahko popravil nekatere kronološke neskladnosti Štrekljevega biblijografskega uvoda, ki so v nasprotju z besedami založnikovega uvoda, n. pr. da je delo Štrekelj «do svoje smrti sestavljal». Že površen pogled nam kaže na Štrekljevem uvodu, da je delo sestavljeno v raznih časih in da nima enotnega lica. Če pravi na str. 25.: «Mimo teh študij si je Valjavец pridobil zaslug za naš jezik tudi z izdajo pridig v ogrski slovenščini po rokopisih iz začetka tega (!?) stoletja» in če se spomnimo, da meni s tem njegove «Predge z letnicami 1802—1830», ki jih je prinesel Letopis Matice Slovenske leta 1874., vidimo takoj, da je ta stavek napisan pred letom 1900! Trditev (str. 27.), da je Škrabec «samo enkrat pribežal» v Jagićev «Archiv», je mogoča samo pred letom 1903., ko je Škrabec v njem priobčil svoj drugi članek: «Über den Gebrauch der Verba perfectiva und imperfectiva im Slowenischen». Ves odstavek «Iz novejšega časa» na str. 32., kjer navaja Štrekelj spise, ki so izšli v 26. in 27. letniku Jagićevega «Archiva» in Tominškov «Antibarbarus», pa je leta 1910. mehanično vrinjen v tekst in desavuiira kronologijo podatkov o Valjavcu in Škrabcu! Take diskrepance bi bil izdajatelj moral izgladiti, kakor bi tudi ne smel kratkomalo dati natisniti «Baudouin de C.» ali pa v tisku nekoliko smešnega stavka: «...vendar se nahajajo v njegovih spisih tudi prav lepe etimologije, zlasti v Erjavčevi potni torbi, katero je razlagal z etimološkega stališča (str. 23.)». Namesto tega potrebnega dela pa se je izdajatelj oglasil v treh opombah (str. 26., 29., 33.), ki so vseskozi nepotrebne; ali ni bilo mogoče citirati, če se že naj, druge izdaje Breznikove «Slovenske slovnice», ki je vendar že marca leta 1921. izšla iz iste tiskarne, ki je natisnila tudi ta prvi snopič?

Misel, da se naj izdajo ta skripta, je bila pametna in vsega priznanja vredna; naj bi si izdajatelji samo ne prikrivali, da je treba za tako izdajo več skrbi in pozornosti, kakor so je pokazali doslej! Ta prvi poizkus sinteze našega tedanjega znanja zgodovine našega jezika v tej obliki ne bo zmanjšal Štrekljevega slovesa, če bo pravilno izdan, pravično ocenjen in previdno rabljen. Saj je bil Štrekelj sam izmed onih ljudi, ki vedó in se zavedajo, da služi naše delo večkrat tudi za to, da imajo — kakor je rekel Vodnik — zanamci kaj popravljati in brusiti. To je običajna, vsakdanja pot napredka. Zato je res

x

x

zeleti, da se izdaja čim bolj pospeši in posreči; da bo našla primeren odziv, o tem v naših časih skoro ni mogoče dvomiti.

J. A. G.

Dr. Alojzij Remec: Naši ljudje. Zabavna knjižnica, zv. II. Izdala in založila «Goriška Matica». Tisk Narodne tiskarne v Gorici. 1921.

Ta zbirka realističnih črtic in novelic je dober vzgled za našo epično beletristiko iz polpretekle dobe, ki se je odlikovala po svojem dolgočasju.

Vpliv Cankarjevega lirizma je nad vse značilen in usoden za naše prozajike onih let, ko je bil književni trg poln docela neepskih črtic, sanjarij in meglenih zgodeb brez dejanja. Kakor da mora biti umetniški spis skrajno dolgočasen in prenatrpan solzavih vzdihov in trudnih, črnogledih domislic. To pa je docela stališče povprečnikovo, ki vidi le to, kar mu pokažejo njegove telesne oči, medtem ko bo za pravega umetnika življenje — vedno in povsod! — silno impulzivno in dinamično, zagonetnejše in napetejše kot še tako ostroumno sestavljene filmske drame.

Tu pa — da se povrnem k pričujoči knjižici — naletim le v «Klementini» na mesto, kjer se je hotel avtor zavihteti nekam globlje, na strani 85., ko se ubogo dekletko po prestanih udarcih življenja mahoma vpraša, čemu živi.

«To je bil prvi klic večnosti. A izzvenel je v par dneh in Klementa je pričela staro življenje iznova.»

Dà, ta klic izzveni in močno bi se zmotil, kdor bi ga hotel ujeti iz «Burje», ki je docela koledarsko, diletantsko blago; «Dobrotnik» bi morda napravil veliko dobroto kakemu «Domačemu prijatelju», «Nova soba» bi bila dobrodošla za kak listek v ponižnem tedniku.

Z zanimanjem pa sem čital «L. 1682...», ki bi mogla ravno vsled svojega romantičnega dejanja služiti kot ogródje za daljšo, seveda v vseh ozirih poglajeno in plastično zgodovinsko povest, ki bi jo današnjiki gotovo raje uživali kot realistične, pa čisto «literarne» črtice.

Miran Jarc.

Koledar za navadno leto 1922. Uredil dr. A. Pavlica. Risbe izdelal A. Bucik. Izdala in založila «Goriška Matica» v Gorici. Letnik tretji. Cena 5 L.

Vanitas vanitatis — je moto vsakemu koledarju. Kar je zapel Fr. Levstik o uri, velja tudi za koledar:

Dokler ne sprahnimo,
Meriš ti nam čas:
Léto gre za letom,
Vene cvet za cvetom,
Vene nam obraz.

In v predgovoru slovenskega koledarja iz leta 1582. je napisal Primož Trubar, da nas opominjajo «te Vre, ty Dneui, te Nozhi, ty Mefci, ta Leita inu ty zhafi, kir lo minyli inu ty kir bodo, de fmislmo na ta kratig zhas nashiga shiuota, inu de vse rizhi na tim fueitu, fufeb te zhloueske, fe hitru premyne, myne inu konez v flameio... Danas fo eni Mladi, Lipi, Sdraui... Jutri pag fo Stari... Mertui inu Pocopani...»

Z novim letom ni več koledar aktualen in morebiti je to vzrok, da se običajno tako malo brigamo za zunanjo opremo in vsebinsko vrednost takih publikacij. Založniki, uredniki in pisatelji pozabljajo, da ima koledar izmed vseh knjig največ čitateljev, in ker je šel lanski goriški koledar v 20.000 izvodih med narod, je s tem dana nujna zahteva, da bodi koledar najboljša knjiga, ker je najbolj razširjena, da bodi vzorno opremljen in vzorno urejen.